

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister van Defensie
De heer R.P. Brekelmans
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 17 juni 2025

betreft Witboek Europese Defensie Gereedheid 2030

ons kenmerk 177339

Geachte heer Brekelmans,

De leden van de commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingshulp (BDO) hebben met belangstelling kennisgenomen van het gezamenlijk Witboek¹ van de Europese Commissie en de Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid over de gereedheid van de Europese defensie 2030, en van de brief² met de kabinetsappreciatie over dit Witboek, die op 23 april 2025 door de minister van Defensie naar de Kamer is gestuurd. De leden van de fracties van **BBB**, **VVD**, **D66** en **Partij voor de Dieren** hebben naar aanleiding hiervan een aantal vragen en opmerkingen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de BBB-fractie

Naar aanleiding van de kabinetsappreciatie van het Witboek Europese Defensie 2030, leven bij de leden van de **BBB**-fractie de volgende vragen.

1. In de brief wordt enkele malen gesproken over het aanpassen van het juridisch kader om de inzet van krijgsmachten (beter) mogelijk te maken. Kunt u aangeven in welke van deze juridische aanpassingen ook de inzet van manschappen beoogd wordt en welke betekenis deze juridische aanpassingen zullen hebben voor de inzet van Nederlandse manschappen en/of door Nederland opgeroepen manschappen?
2. In de brief wordt uitdrukkelijk gesproken over landen waarmee via partnerschappen vrede en veiligheid versterkt kunnen worden, maar in deze lijst staan geen landen op het Afrikaanse en Zuid-Amerikaanse continent. Kunt u dit toelichten?
3. Waar het gaat om de versterking van de Europese leveringsketens stelt u voor om extra te investeren in relatief nieuwe technologiegebieden. Waarom heeft u deze nieuwe technologiegebieden gekozen en heeft zij niet ervoor gekozen om bestaande technologie te versterken, in het bijzonder in de maritieme sector?

¹ JOIN (2025)120, gepubliceerd op 19 maart 2025.

² Kamerstukken I, 2024-2025, 36741, A.

datum 17 juni 2025

ons kenmerk 177339

blad 2

4. Verder constateren de leden van de BBB-fractie dat u in de brief ook ingaat op strategische grondstoffen, waarbij u zich uitlaat over specifieke grondstoffen voor Defensie. Heeft u ook een standpunt over de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen voor civiel gebruik en over basisgrondstoffen? En wat is in dezen de positie van de regering over energiegrondstoffen (olie en gas)?
5. Wat is de kabinetsappreciatie van de strategische afwegingen van de Europese Commissie wat betreft de beschikbaarheid van agrarische grondstoffen en voeding? En vindt u dat de Europese Commissie genoeg aandacht besteedt aan de beschikbaarheid van beide?
6. Ten slotte vragen deze leden u waarom er in de brief niet specifiek wordt gerefereerd aan onze afhankelijkheid van de grote technologiebedrijven uit de Verenigde Staten van Amerika. Welke overwegingen heeft u rond deze afhankelijkheden, en welke initiatieven worden door de regering binnen de Europese Unie ondernomen om aan deze afhankelijkheden iets te doen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

1 - De leden van de **VVD**-fractie lezen het volgende in de kabinetsappreciatie: "Een Europees voorkeursprincipe in de aanbestedingsrichtlijn in defensie en veiligheid is vanuit concurrentieoverwegingen wat betreft het kabinet gerechtvaardigd omdat de defensie-industrie een strategische sector is." ³

- a) Wat betekent dit voor de cruciale samenwerking met NAVO-partners met een significante defensie-industrie die geen lid zijn van de EU, meer in het bijzonder de Verenigde Staten van Amerika, het Verenigd Koninkrijk en Turkije?
- b) Hoe draagt dit een NAVO geïntegreerde benadering van dit vraagstuk?
- c) Welke reactie verwacht u van deze drie landen op deze zienswijze?
- d) Welke risico's voorziet de regering hierbij, en hoe worden deze gemitigeerd?

2 - De in het Witboek voorgestelde aanpak is complex, vraagt intensieve samenwerking (vaak op nieuwe leest geschoeid) en zal veel tijd vragen voordat deze aanpak daadwerkelijk realiteit zal zijn en resultaat zal opleveren. Dit terwijl de urgentie voor actie gelet op de geopolitieke ontwikkelingen dwingt tot snelle resultaten, zo constateren de leden van de VVD-fractie.

- a) Hoe kan de Nederlandse regering bijdragen aan het versnellen van de implementatie van de voorgestelde aanpak?
- b) Welke risico's voorziet u bij een trage implementatie van de gepresenteerde plannen?
- c) Hoe kunnen deze risico's worden gemitigeerd, zonder dat implementatie van de in het Witboek voorgestelde aanpak hiermee schade wordt toegebracht?

3 - Ten slotte merken de leden van de VVD-fractie op dat de Europese Commissie (EC) op een cruciaal dossier een zware verantwoordelijkheid wil nemen.

- a) Kunt u een inschatting geven in welke mate de EC erop is toegerust om de in het Witboek genoemde EU taken - specifiek in het kader van de zeer noodzakelijke defensie-inspanningen - uit te voeren?

³ Kamerstukken I, 2024-2025, 36741, A, blz. 8.

datum 17 juni 2025

ons kenmerk 177339

blad 3

- b) Welke rol speelt de EC in de samenwerking en afstemming met de NAVO en NAVO-partners - in aanvulling op de rechtstreekse verantwoordelijkheid van individuele NAVO-lidstaten die ook EU-lidstaat zijn?
- c) Neemt de EC in dit verband activiteiten van individuele NAVO-lidstaten over?
- d) Kunt u aangeven hoe de regering voorziet en wenst dat EU-lidstaten die ook NAVO-lidstaat zijn samenwerken binnen de NAVO?
- e) Welke behoefte heeft de regering om een sterker Europees blok binnen de NAVO te laten ontstaan, waardoor de rechtstreekse afhankelijkheid van de VS in NAVO-verband kan worden afgebouwd?

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de **D66**-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het Witboek Europese Defensiegereedheid 2030 en de bijhorende kabinetsappreciatie. De huidige geopolitieke situatie maakt het essentieel dat Europa snel zijn eigen defensiecapaciteiten op orde brengt, om zo onze veiligheid te kunnen beschermen. Het Witboek van de Europese Commissie bevat hiertoe verschillende belangrijke plannen. De leden van de D66-fractie hebben een aantal vragen over het Witboek en de kabinetsappreciatie.

1. De uiteengezette plannen in het Witboek hebben tot doel onze gezamenlijke defensie als EU in 2030 gereed te stellen om uitdagingen het hoofd te bieden. Hoe beoordeelt u de haalbaarheid van 2030 als streefdatum, gelet op de huidige leveringsproblemen, personeelstekorten en industriële afhankelijkheden binnen de Europese defensie-industrie? Is er een scenarioanalyse gemaakt voor het geval dat deze gereedheid later wordt bereikt dan gepland? Welke interim-maatregelen en beschermingselementen bestaan er om Europa in de periode tot 2030 voldoende te kunnen beschermen tegen dreigingen? Hoe wordt deze tijdelijke capaciteit Europees gecoördineerd, mede gezien de veranderende trans-Atlantische verhoudingen?
2. Vitale infrastructuur speelt een centrale rol bij zowel de Nederlandse als Europese veiligheid. Een voorbeeld hiervan zijn onze havens, maar ook onze data. Een deel van deze vitale infrastructuur is in handen van derde landen bijvoorbeeld China, de Verenigde Staten, buitenlandse ondernemingen. Overweegt u aanvullende wet- of regelgeving om zeggenschap over deze infrastructuur te behouden of te herwinnen?
3. Hoe waarborgt u dat cruciale infrastructuur niet strategisch wordt ingezet door statelijke of commerciële actoren met andere geopolitieke belangen?
4. Voor de leden van de D66-fractie is het belangrijk dat de Europese defensiegereedheid ook samengaat met op peil brengen van de sociaal maatschappelijke weerbaarheid van onze samenleving. Dit gaat verder dan het in huis hebben van een noodpakket of voldoende kleingeld. Een sociaal maatschappelijke weerbare samenleving draagt namelijk bij aan de bescherming van onze veiligheid. Hoe werkt u samen met collega's van onder meer BZK, J&V, VWS en SZW aan civiele paraatheid op het gebied van energie, voedselvoorziening, informatie-integriteit, gezondheid en sociale cohesie? Welke rol speelt publieke communicatie en bewustwording hierbij, bijvoorbeeld ten aanzien van de risico's van desinformatie, polarisatie en normalisering van geweld? Kunt u reflecteren op het Finse model van '*whole-of-society*' *resilience*, en in hoeverre dit in Nederland structureel wordt vertaald naar beleid, wetgeving en crisisstructuren?

datum 17 juni 2025

ons kenmerk 177339

blad 4

5. De Europese Commissie stelt in het Witboek dat innovatie cruciaal is. U onderstreept dit in de kabinetsappreciatie. Ook de leden van de D66-fractie vinden dat innovatie belangrijk is voor het versterken van onze defensie-industrie. Toch kiest de regering ervoor om sterk te bezuinigen op onderwijs en onderzoek, waardoor innovatie in het gevaar komt. De Europese Commissie stelt dat technologische innovatie cruciaal is voor defensie. Hoe verantwoordt u de bezuinigingen op onderwijs en onderzoek in dit licht? Hoe rijmt u dit met de aangekondigde bezuinigingen op onderwijs, onderzoek en kennisontwikkeling in Nederland? Ziet u het risico dat Nederland hierdoor achteropraakt binnen de Europese defensie technologische keten, en zo ja, welke maatregelen worden getroffen om dit te voorkomen? Hoe wordt er gezorgd voor voldoende langetermijninvesteringen in *dual-use* technologie, strategische R&D en open-source innovatiemodellen, in lijn met Europese ambities?
6. Naast de militaire dreiging zien de leden van de D66-fractie ook het gevaar van hybride dreigingen. Door middel van desinformatiecampagnes worden verkiezingen beïnvloed en wordt polarisatie aangewakkerd. Ook op het gebied van cyber lijken vijanden steeds actiever te worden. Hoe passen deze domeinen binnen de Europese defensiegereedheidsstrategie? Hoe groot schat u in dat het gevaar is van deze dreigingen en welke maatregelen neemt u concreet op deze dreigingen het hoofd te bieden? Welke concrete maatregelen neemt u – nationaal en in Europees verband – om deze dreigingen structureel het hoofd te bieden? Ziet u ruimte voor een wettelijke verankering van strategische communicatie, bijvoorbeeld via de oprichting van een nationaal coördinatiecentrum voor hybride dreigingen, naar het voorbeeld van de EU-aanpak rond *Foreign Information Manipulation and Interference* (FIMI)? Hoe wordt samengewerkt met toezichthoudende en wetshandhavende instanties (zoals de AIVD, NCTV, ACM, AP en Commissariaat voor de Media) om gecoördineerd desinformatie en manipulatiecampagnes tegen te gaan?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie

De leden van de fractie van de **Partij voor de Dieren** hebben met belangstelling kennisgenomen van het Witboek over de gereedheid van de Europese Defensie 2030 en de kabinetsappreciatie daarvan. Zij hebben daarover nog enkele vragen:

1. Op pagina 5 van de kabinetsappreciatie lezen deze leden dat Nederland werkt "aan nationale wetgeving om obstakels weg te nemen die de inzetbaarheid van de krijgsmacht kunnen hinderen – bijvoorbeeld op het gebied van het uitbreiden en snel aanpassen van oefenterreinen en infrastructuur (...)". Op welke obstakels doelt u hier? Gaat het bijvoorbeeld om wetgeving op het gebied van natuurbescherming, dierenbescherming, geluidsoverlast of milieu? Kunt u enkele concrete voorbeelden noemen en hoe u die wilt aanpakken? De leden van de PvdD-fractie vrezen dat de belangen van natuur en dieren het onderspit zullen delven als het om defensie gaat.
2. In de kabinetsappreciatie staat dat de Europese Commissie een routekaart gaat presenteren voor defensietechnologieën met een initiële focus op AI en Quantum. Deze leden constateren dat deze technologieën een zware belasting vormen voor lokale watervoorraden en veel energie verbruiken. Op welke wijze bent u voornemens om die negatieve bijwerkingen te compenseren of beter nog: te voorkomen?
3. De leden van de fractie van de PvdD vinden het versterken van de landelijke economie via het produceren (en gebruiken) van wapens pervers. Kunt u daarop reflecteren?

datum 17 juni 2025

ons kenmerk 177339

blad 5

4. Kunt u toelichten hoe u verwacht dat het investeren in sterkere defensie door de EU zal bijdragen aan vrede? Deze leden vrezen dat het versterken van de militaire capaciteit van de EU zal leiden tot een wapenwedloop met mogelijk catastrofale gevolgen. Kunt u daarop reflecteren?
5. In hoeverre gaat u zich in de EU en bij de NAVO hard maken voor vredesgesprekken en diplomatie als route naar vrede en veiligheid in plaats van vooral investeren in (meer) wapens en munitie?
6. De Europese Commissie zet vooral in op het versterken van de militaire capaciteit, maar lijkt geen rekening te houden met andere wijzen van oorlog voeren, bijvoorbeeld via chemische biologische 'wapens'. Gaat u daar aandacht voor vragen bij de Commissie? En in hoeverre is Nederland voorbereid op aanslagen met dergelijke wapens?

De leden van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingshulp (BDO) zien uw reactie met belangstelling tegemoet en ontvangen deze graag binnen vier weken na dagtekening van deze brief.

Hoogachtend,

Koen Petersen

Voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingshulp